

Pædagogisk læreplan

Dagtilbud: Trøjborg Dagtilbud

Dato: 1. august 2020

Den styrkede pædagogiske læreplan

Indledning

Alle dagtilbud i Danmark skal udarbejde en skriftlig pædagogisk læreplan med afsæt i bestemmelserne i dagtilbudsloven. Denne skabelon til den styrkede pædagogiske læreplan er udarbejdet i en arbejdsgruppe bestående af dagtilbudsledere, BUPL, FOA, De selvejende dagtilbud, områdechefer og forvaltningen.

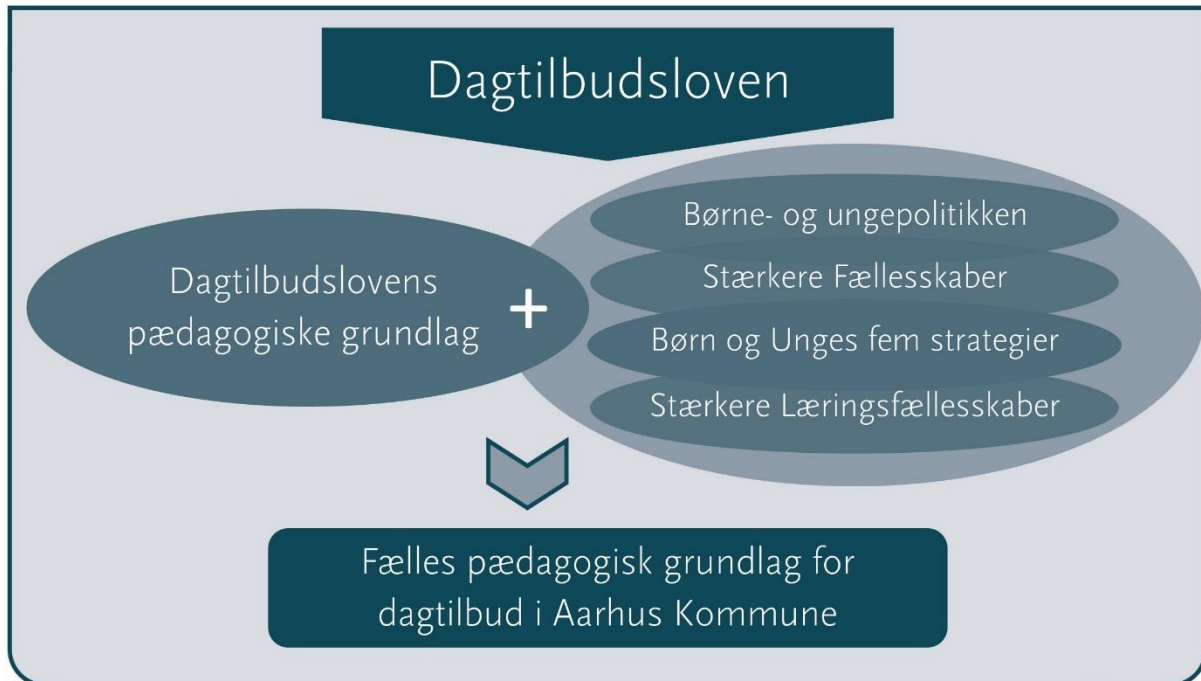
Skabelonen er en hjælp til at indfri de krav, der i lovgivningen stilles til den skriftlige pædagogiske læreplan, og er det redskab, som dagtilbuddene i Aarhus Kommune skal bruge til at udarbejde den pædagogiske læreplan.

Det er afgørende, at den styrkede pædagogiske læreplan udarbejdes i og tilpasses en lokal kontekst, så den bliver rammen for al pædagogisk arbejde i dagtilbuddet og et pædagogisk redskab, der understøtter det pædagogiske personales og ledelsens arbejde med at skabe gode pædagogiske læringsmiljøer for børnene. Læreplanen skal samtidig være med til at understøtte sammenhængen i tilbuddene til børnene, de unge og deres familier i lokaldistrikterne.

Temaerne i skabelonen er beskrevet ud fra det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune. Det pædagogiske grundlag tager afsæt i dagtilbudslovens formuleringer og vores lokale børne- og ungepolitik, 0-18-årsperspektivet, strategier mv.

Oktober 2018

Ministeriets intention med den pædagogiske læreplan er, at:

"... dagtilbuddets pædagogiske læreplan med udgangspunkt i de centrale elementer fra det pædagogiske grundlag og med udgangspunkt i de pædagogiske mål og indholdsbeskrivelser af læreplanstemaerne skal fungere som et pædagogisk redskab, der via korte relevante pædagogiske overvejelser, refleksioner og eksempler skal skabe en klar fælles retning for det pædagogiske arbejde, der foregår i dagtilbuddet, herunder sikre at den intenderede pædagogik er til stede hele dagen og i alle aktiviteter, rutiner med børnene m.v."

Ministeriets samlede beskrivelse af rammer for den pædagogiske læreplan er beskrevet i: **"Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold"**, der kan findes på: www.emu.dk/omraade/dagtilbud under overskriften "Den styrkede pædagogiske læreplan".

Udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Inden den pædagogiske læreplan udarbejdes, skal der lokalt i dagtilbuddet tilrettelægges en proces for, hvordan den udarbejdes, hvem der inddrages hvornår, hvordan der arbejdes med den og overvejelser

om, hvordan arbejdet med den evalueres. Til at understøtte den proces har Børn og Unge udarbejdet en procesvejledning, der kan bruges som ramme for arbejdet.

Selve skabelonen til udarbejdelsen af den styrkede pædagogiske læreplan er bygget op, så der for hvert tema er en rammesættende tekst fra det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune. Herefter følger et skrivefelt med en vejledning til, hvad der skal være fokus på og forslag til tre refleksionsspørgsmål, der kan bruges som afsæt for drøftelser, dagtilbuddets beskrivelse af temaet og systematisk refleksion og evaluering.

Indholdet er:

1. Børnesyn
2. Dannelse og børneperspektiv
3. Leg og børnefællesskaber
4. Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen
5. Læring og de seks læreplanstemaer
6. Børnemiljø
7. Børn i udsatte positioner
8. Forældresamarbejde
9. Inddragelse af lokalsamfundet
10. Sammenhæng med børnehaveklassen
11. Ledelse
12. Pædagogisk personale
13. Dokumentations- og refleksionspraksis
14. Evaluering

1. Børnesyn

Det at være barn har en værdi i sig selv, og i børnelivet skal der være plads, tid og ro til at være barn. Udgangspunktet er, at alle børn trives og udvikler sig, når de har passende udfordringer, ser mening og oplever anerkendelse og social samhørighed i forpligtende, rummelige og givende fællesskaber.

Beskrivelse af, hvordan det grundlæggende børnesyn kommer til udtryk hos os.

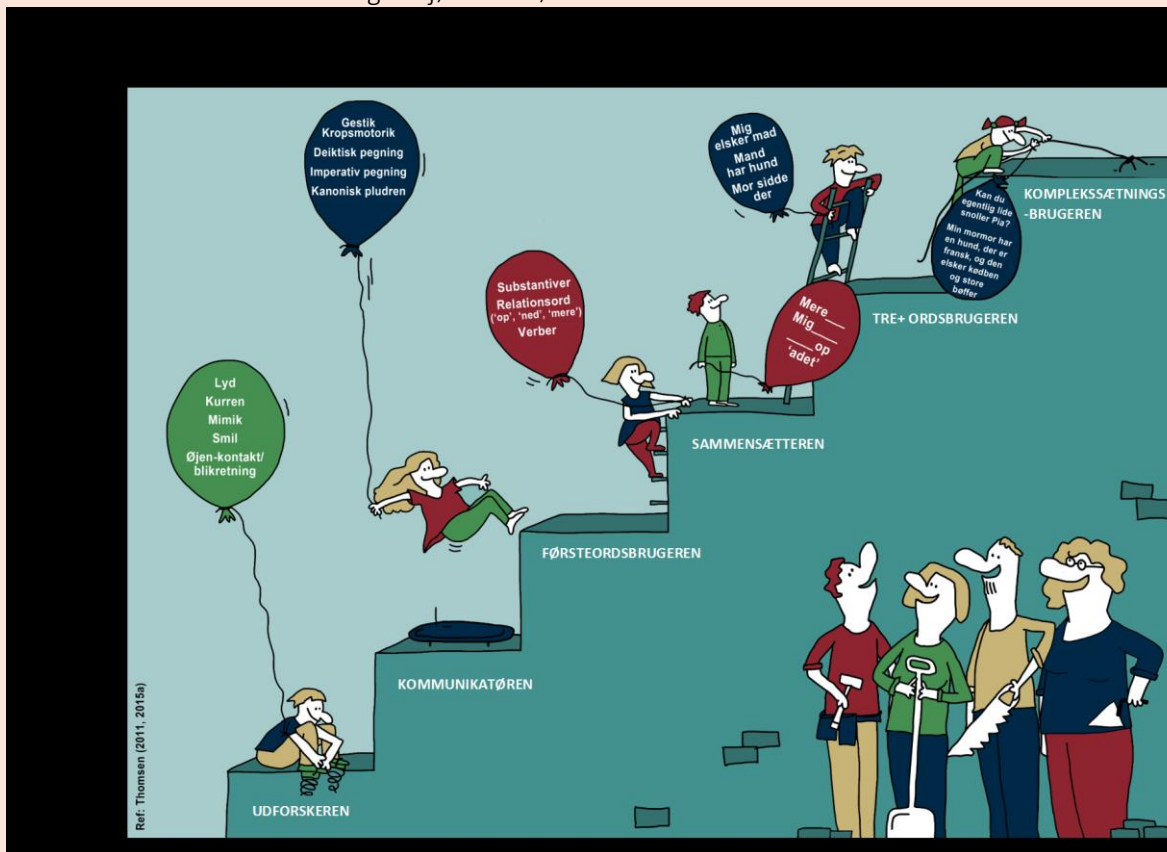
Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan understøtter vi organisatorisk, at børnene i vores dagtilbud oplever nærhed, omsorg og anerkendende relationer?
- Hvordan understøtter vi, at alle børn oplever social samhørighed?

- Hvordan arbejder vi for, at vores børnesyn altid er afsæt for vores praksis?
- ...

Det grundlæggende børnesyn kommer hos os, til udtryk i måden de voksne møder børnene på. Vi arbejder ud fra udviklingsteori om, at barnet er født til at ville samarbejde. Vi arbejder ud fra en Udviklingstrappe; der er noget barnet skal udvikle før noget andet. Det er os som voksne, der skal skabe læringsrummet, der passer til barnets udvikling, så vi kan støtte og skabe de rette udfordringer, og barnet kan nå det næste trin på sin vej til at blive dannet som menneske. Børn er specialister i at være børn og det er os voksne, der skal gøre os umage i at forstå, hvordan barnet oplever og ser verden. Alle i Trøjborg Dagtilbud gør sig umage i at møde barnet og børnegruppen, der hvor de er, så ingen får oplevelsen af at blive misforstået eller gjort forkerte. Vi arbejder ud fra elementer fra Marte Meo, så vi sikrer, at alle børn bliver mødt med en nysgerrighed på, hvem de er og hvad det er, de prøver at fortælle os, med den måde de agerer på, både hver for sig og som en børnegruppe. Vi organiserer os med en vekselvirkning af, at børnene får erfaringer i en mindre gruppe og som en del af et større fællesskab. Det pædagogiske personale er nysgerrige på hinandens praksis. De deler refleksioner med hinanden, spejler hinanden i den pædagogiske praksis og er på den måde med til at videreudvikle på den pædagogiske praksis og sikre at vi bliver ved med at skabe udviklende læringsmiljøer for børnene.

2. Dannelse og børneperspektiv

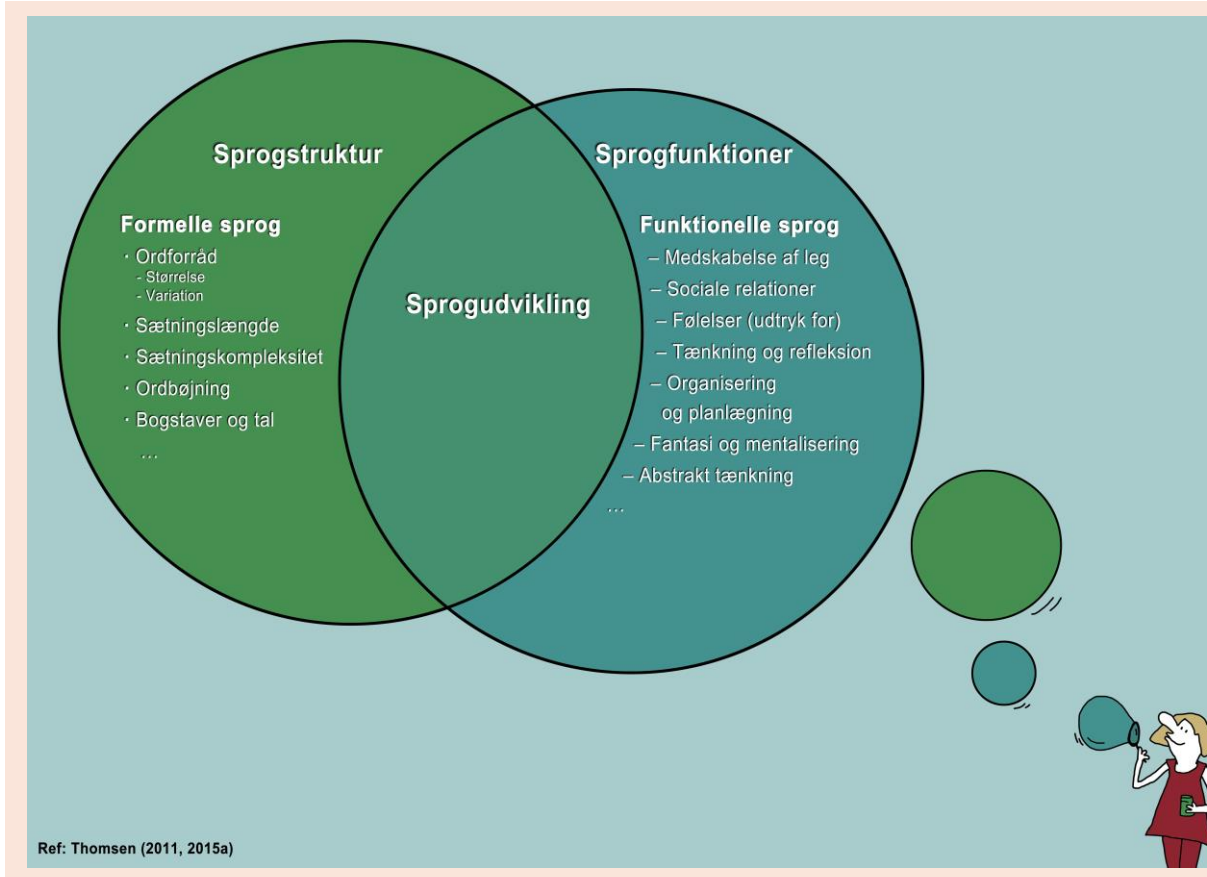
Børn skal føle sig set og forstået og opleve at have en demokratisk stemme. Børn skal være aktive medskabere af deres egen læring og udvikling inden for rammer, som de voksne har ansvaret for. Der skal lyttes til børnenes oplevelse af, hvordan det er at være i dagtilbud. Hvordan er deres oplevelse af, om de mestrer, kan finde mening og hører til? Børns oplevelse af indflydelse er en tidlig del af deres dannelsesproces og af udviklingen af demokratisk forståelse.

Beskrivelse af, hvordan vi sikrer børnenes ret til medbestemmelse og understøtter deres tiltagende mestring af eget liv.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvad forstår vi ved børnenes eget perspektiv og deres ret til medbestemmelse?
- Hvordan arbejder vi konkret med at få børnenes stemme frem?
- Hvordan får vi konkret anvendt børnenes perspektiver i vores pædagogiske læringsmiljøer?
- ...

Vi arbejder ud fra et dobbelt læringssyn, hvor de voksne skaber læringsmiljøer, så børnene både mestrer et formelt og et funktionelt sprog. Fra elementerne i Marte Meo har vi fokus på, at alle børn lærer at benævne egne initiativer og følelser. Dette ser vi som grundstenen for, at barnet kan øve sig i at få deres stemme frem. Det er via legen og deltagelse i fællesskaber, at barnet kan eksperimentere og gøre sig erfaringer med at få sit perspektiv frem. Samtidig arbejder vi ud fra, at børn bliver gode til at gå i dialog og være nysgerrige på de andres perspektiv. Det er gennem dialoger med børnene i hverdagens rutiner, at alle børnenes perspektiver kommer frem. Det er de voksne, der skal gribe børnenes interesse og perspektiver og derefter udbygge deres sprog ved at nuancere og være med til at være nysgerrige sammen med børnene. (Hvad er det hundede ved en hund?). Samtidig har vi aktiviteter i dagligdagen, rutiner, måltidet, projekter, børnemøder og samlinger. Udviklende dialoger med børnene er med til at gøre dem til gode formidlere. Når en voksen ser og griber barnets/børnegruppens perspektiv og er med på at udforske en ide, giver det barnet oplevelsen af at blive set hørt og forstået. - For at inddrage det lille barns stemme, må vi aflæse dets mimik og gestikulationen og oversætte dets pludren, ved at benævne (sætte ord på), hvad barnet forsøger at fortælle og derved anerkende dets initiativ og stemme. Medbestemmelse blandt de mindste børn skal ikke være meget mere end at give det to valg; "En rød eller en blå kop". Det er vores ansvar som voksne at vurdere, hvornår barnet er klar til at få mere ansvar og medbestemmelse. Det læringsmiljø ser vi som forudsætningen for at barnet udvikler mod og troen på, at deres perspektiv og stemme bliver hørt også senere i livet.

3. Leg og børnefællesskaber

Fællesskaber udgøres af dem vi er, og det vi laver sammen. Alle børn i dagtilbud skal være en værdsat del af et fællesskab, og fællesskaberne skal have noget at byde på for alle børn.

Børns leg er grundlæggende for deres sociale og personlige læring og udvikling, og legen har en værdi i sig selv. Leg betyder både børns spontane leg på deres helt egne præmisser, og den leg, der igangsættes, rammesættes og eventuelt understøttes af de voksne omkring børnene.

Leg, læring, udvikling og dannelse sker i børnefællesskaber, som de voksne sætter rammerne for. Dagtilbuddets hverdag skal skabe rum til at børn kan indgå i både kendte og nye relationer på tværs af alder, køn og kultur. Det er det pædagogiske personale og ledelsens opgave at skabe balancen mellem individ og fællesskab i dagtilbuddet.

Legen er fra barnets perspektiv målet i sig selv, da børn leger for at lege. De leger, fordi det umiddelbart er lystpræget, meningsfuldt og sjovt, fordi de simpelthen ikke kan lade være. Samtidig er legen barnets indgangsvinkel til at indgå i fællesskaber med andre børn. Fællesskaber der giver barnets mulighed for at eksperimentere og gøre sig erfaringer der er med til at danne barnet som et socialt menneske.

Vores fokus er at skabe læringsmiljøer hvor:

- Leg udvikler sociale relationer og fællesskaber.
- Leg udvikler fantasien og kreativiteten.
- Leg udvikler organiseringsevnen og problemløsning.
- Leg udvikler forståelse for andre/sig selv.
- Leg udvikler samarbejdsevne.
- Leg udvikler sprog og abstrakt tænkning.
- Leg udvikler selvfølelse - at kunne mærke og give udtryk for egne følelser og behov.

Vi arbejder med fokus på, at det pædagogiske personale skaber læringsmiljøer, hvor alle børn udvikler sprog, som giver dem forudsætninger for at være medskabende i leg. Alle børn skal støttes i at udvikle følgende:

- Have ideer og formidle dem.
- Forhandle og enes.
- Være fleksibel og lytte.
- Opgive kontrol og selv kunne tage kontrol.
- Vente og give plads til andre.
- Tage hensyn og dele.
- Koncentrere sig og følge en plan
- Øve sig i sin fantasi/forestillingsevne - "Hvad nu hvis tænkning".

Vi arbejder ud fra en vekselvirkning mellem forskellige læringsmiljøer. A. Den voksne går foran og viser børnene vejen via guidning og dialog. B. Den voksne går ved siden af og er nysgerrig og medskabende sammen med børnene. C. Det er børnene, der har indflydelse på både form og indhold og på nogle tidspunkter, alt efter barnets alder, vil det også være uden tilstedevær og indblanding fra de voksne.

Det er afhængigt af børnenes alder og forudsætninger, hvilken grad den voksne er styrende, igangsættende eller iagttagende, oversættende og støttende.

Vi har fokus på, at alle børn skal have mulighed for at gøre sig erfaringer med at indgå i forskellige fællesskaber, store som små. Gradvist bliver barnet præsenteret for aktiviteter og fællesskaber alt efter alder og behov. Det vil først være i egen kendte gruppe i trygge rammer til aktiviteter sammen med en anden gruppe. Det kan være med sang og musik i fællesskab med børn, der er større, og altid med en voksen, der er klar med en hjælpende hånd og et opmuntrende smil. Senere er børnene med til at besøge hinanden i dagtilbuddet, hvor vi arbejder med at være gæster og værter for hinanden og hvor børnene får mulighed for at udvikle situationsfornemmelse. (viden om hvordan de skal agere og tune ind i forskellige sammenhænge og situationer) Vi arbejder i vores fælles kulturværksted, hvor børnene får erfaringer via fælles projekter, teaterforestillinger, fælles Julesangkor gennem Trøjborg og Byvandring der giver børnene erfaringer med det fællesskab, man indgår i med lokalsamfundet; Lokalcentret, bageren, slagteren, grønthandleren, frisøren, ja, alle de lokale erhvervsdrivende på Trøjborg, som også er en del af fællesskabet.

Byvandring med fokus på fælles opmærksomhed.

4. Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen

Det pædagogiske læringsmiljø er rammen for børns trivsel og læring og indeholder mange af de andre aspekter beskrevet i skabelonen.

Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud skal være til stede hele dagen fra modtagelsen om morgenen til de sene eftermiddagstimer. Det pædagogiske læringsmiljø skal blandt andet give barnet mulighed

for at eksperimentere og bruge fantasien, lege forskellige og udviklende lege og bruge både emotionelle, sociale og kognitive kompetencer.

I arbejdet med børn i dagtilbud er fokus på at skabe pædagogiske læringsmiljøer, der ud fra et helheds-syn understøtter trivsel, læring, udvikling og dannelse for alle børn. Det kræver viden, der med afsæt i faglig refleksion med kollegaer og ledelse, skal bruges til at udvikle stærkere pædagogiske læringsmiljøer for børnene og stærkere læringsfællesskaber for de professionelle.

Beskrivelse af det pædagogiske læringsmiljø og den intenderede pædagogik, som skal være til stede hele dagen og i alle rutiner og aktiviteter, både de planlagte vokseninitierede aktiviteter og børnenes spontane leg og aktiviteter. Beskrivelsen skal både rumme miljøet i børnegruppen på dagtilbudsniveau og de forskelle, der kan være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvad kendetegner et pædagogisk læringsmiljø, hvor der er fokus på udvikling af børnenes kompetencer gennem hele dagen?
- Hvordan udvikler vi de daglige rutiner, så de bliver en del af det samlede pædagogiske læringsmiljø og understøtter læreplanstemaerne?
- Hvordan tager vi skridtet videre fra intenderet pædagogik til konkret udførelse i praksis?
- ...

Det pædagogiske læringsmiljø i Trøjborg dagtilbud er kendetegnet af voksne, der tager ansvar for den gode atmosfære. Børn har brug for positive stemninger, hvor de mødes med en nysgerrighed på, hvem de er og hvad de har brug for at lære. Hos os ser vi på barnet og børnegruppen ud fra, at barnet er født til at samarbejde. Er der noget barnet ikke kan eller gør, er det fordi, barnet endnu ikke har fået det lært. Det er gennem øjenkontakt og respons, at barnet bliver nysgerrig på sin omverden og dermed lærer og udvikles. Det er vores opgave sammen med forældrene at skabe rammer og læringsmiljøer, der giver barnet forudsætninger for at lære og udvikle sig. Hos os har vi fokus på at give børn forudsætninger for at indgå i det gode samspil med andre mennesker. Gode sociale spilleregler og social dannelse er forudsætningen for at indgå i leg, aktiviteter og alle andre fællesskaber og dermed kernen i et barns liv. Kan man ikke begå sig socialt, er der en stor risiko for, at man falder ud af fællesskabet.

Hos os har vi fokus på, at alle børn hører og får et nuanceret sprog, så de kan være medskabende i leg, social dannede, udvikle reflekterende dialoger og blive gode formidlere.

De gode læringsmiljøer gennem hele dagen er kendetegnet ved et fagligt dygtigt pædagogisk personale og fysiske læringsmiljøer, der giver børn mulighed for at eksperimentere og gøre sig erfaringer med de forskellige trin på udviklingstrappen, alt efter hvor det enkelte barn er i sin udvikling. (udveksling og opmærksomhed, funktionsleg, konstruktionsleg, stereotype rollelege og fantastiske rollelege*)

De pædagogiske ledere har fokus på praksisnær ledelse, som betyder, at de spejler det pædagogiske personale i hverdagens praksis, stiller nysgerrige spørgsmål; hvad bygger du din tese/viden på? Har systematiske udviklende dialoger, hvor refleksioner fra praksis er med til at videreudvikle den pædagogiske praksis, så den er tilpasset til både det enkelte barn og hele børnegruppen. Dialoger der er med til at sikre, at læringsmiljøerne konstant er under forandring i forhold til, hvad børnene viser eller fortæller os, at de er optaget af eller har brug for.

Personalet deler viden og inspirerer hinanden med oplæg om, hvordan de arbejder i den enkelte afdeling med at skabe læringsmiljøer gennem hele dagen. Vi har workshops 2 gange årligt i dagtilbuddet, hvor vi har fokus på videreudvikling af den pædagogiske praksis via data.

*Læs mere i afsnittet om de 6 læreplanstemaer.

Når vi arbejder med at udvikle børns refleksionsniveau, må der gerne være noget at undre sig over. "Hvor stor kan en baby egentlig blive, eller kan voksne bruge sut?"

5. Læring og læreplanstemaer

Børn lærer ved at udforske deres omverden med krop og sanser, ved at blive mødt af spørgsmål og udfordringer og ved selv at undres og stille spørgsmål. Børn lærer også ved at eksperimentere, prøve sig frem, fejle, gøre opdagelser og finde innovative løsninger. Børn lærer gennem kommunikation, udveksling og sociale interaktioner med de andre børn og de voksne i dagtilbuddet. Motivation og passende udfordringer har betydning for at lære og udvikle sig – både som individ og som del af et fællesskab. Børn har brug for voksne, der sætter rammer, guider og vil noget med dem, men de har også brug for plads til at være sig selv og til at gøre deres egne erfaringer.

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaerne skal tage udgangspunkt i Børne- og Socialministeriets beskrivelser af temaerne. Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges inden for Børne- og Socialministeriets to pædagogiske mål for hvert læreplanstema, hvor de pædagogiske mål beskriver sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Læreplanstemaerne er tilsammen udtryk for et bredt læringssyn, og det er afgørende, at de tænkes i en sammenhæng i dagtilbuddets arbejde. Opdelingen i temaer skal sikre fokus på forskellige centrale elementer i børns læring og udvikling i dagtilbud. Læs de ministerielt fastsatte indholdsbeskrivelser og mål for læreplanstemaerne i: "Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold", der kan findes på: www.emu.dk/omraade/dagtilbud.

Læreplanstemaerne er:

1. Alsidig personlig udvikling.
2. Social udvikling.
3. Kommunikation og sprog.
4. Krop, sanser og bevægelse.
5. Natur, udeliv og science.
6. Kultur, æstetik og fællesskab.

Beskrivelse af, hvordan der i dagtilbuddet og afdelingerne arbejdes med alle læreplanstemaerne i en sammenhæng, for at understøtte et helhedsorienteret perspektiv på børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvordan organiserer vi arbejdet med læreplanstemaerne, så de fremstår i en sammenhæng?
- Hvordan sikrer vi, at samtlige læreplanstemaer er tilstede i vores læringsmiljøer, så de naturligt indgår i såvel børneinitierede som voksenorganiserede sammenhænge
- Hvordan finder vi viden om og inspiration til læreplanstemaerne, og hvordan følger vi børnenes udbytte af vores arbejde med læreplanstemaerne?
- ...

Læreplanstemaerne indgår hos os som en naturlig del af de aktiviteter og rutiner, der er i børnenes liv i dagtilbuddet. Vi arbejder i alle afdelinger ud fra Pia Thomsens tænkning om læring som en trappe og det dobbelte læringssyn, hvor der skal være sammenhæng mellem det formelle og det funktionelle sprog. Det formelle perspektiv; Ordforråd, sætningslængde, kompleksitet, udtale, bogstaver og tal. Det Funktionelle perspektiv; Legen, problemløsning, tænkning, sociale relationer, emotionel udvikling.

Barnet skal ikke blot udvikle sprog, det skal også tilbydes læringsmiljøer, hvori det kan eksperimentere med sproget i hverdagens rutiner, aktiviteter og det levede liv i dagtilbuddet. Derfor tænker vi alle læreplanstemaerne ind i barnets hverdag i dagtilbuddet. Vi arbejder alle ud fra 2 læringsmålstrapper; "Social dannelse" og "Deltagelse og medskaber af leg". Trapperne kan ses i de

enkelte afdelinger. Læringsmålstrapperne bruges samtidig til at indplacere og følge barnet og børnegruppernes progression, ligesom de bruges i forældresamarbejdet om det enkelte barns udvikling. De pædagogiske mål for læreplanstemaerne og læringsmålstrapperne skal ses som dele i et spind, der omkranser barnets læring, udvikling, trivsel og dannelse. Det er tråde, der er forbundet og som udvikler sig til noget stort og smukt på en forunderlig vej.

Indikatorerne for de 12 mål skal ses som de indikatorer, vi har valgt at følge og evaluere på i det kommende år. Derfor vil der være mange andre indikatorer, vi kunne have valgt. Vi har gode erfaringer med at sætte fælles fokus som dagtilbud. Vi går i dybden med de følgende indikatorer og udforsker vores pædagogiske praksis og børnenes læring. Vi deler viden og evaluerer på tværs af afdelinger i dagtilbuddet og finder derefter ud af, hvad næste års indikatorer skal være i samarbejde med vores Faglige Fyrtårne, der er garanter for, at det pædagogiske personale i egen afdeling også får deres stemmer med i udvælgelsen.

Vi vil i det følgende præsentere de 12 mål og de indikatorer vi har valgt, at sætte fokus på i alle afdelinger i dagtilbuddet. Overordnet har vi fokus på "Den voksnes positionering i læringsmiljøerne" i alle afdelinger. Det kan være forskelligt, hvordan der arbejdes, da det i en afdeling kan være den voksnes positionering i forhold til børnenes leg og i en anden afdeling kan det handle om den voksnes positionering i forhold til sprogudviklingen osv.....

Pædagogiske mål for læreplanstemaet Kultur, æstetik og fællesskab

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Kultur, æstetik og fællesskab skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.

De voksne sikrer læringsmiljøer, hvor børnene alt efter deres alder udtrykker sig via gestik, lyde eller ordsprog. De voksne præsenterer børnene for forskellige sange, musik og fortællinger fra forskellige kulturer. Det kan være via "kufferter", tilgængelige musikinstrumenter, teaterdukker med forskellige aldre og etniciteter m.m.

Børnene får erfaringer med forskellige fællesskaber. Sanserne bruges, når der eksperimenteres med at lave lyd på forskellige instrumenter og materialer. Det kræver fælles opmærksomhed, at følge hinanden og starte og slutte et nummer på samme tid.

2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

De voksne sikrer læringsmiljøer, hvor børnene får mulighed for at eksperimentere med forskellige materialer og med at indgå i forskellige fællesskaber. Vi vil se voksne, med en bevidsthed om, hvornår de skal gå foran, ved siden og bag ved børnene, alt efter hvilken alder barnet har. Voksne der positionerer sig efter, hvad børnene er i gang med at lære.

Vi arbejder med børnenes forestillingsevne og hukommelse: "Mon nissen er kommet i år?". Hvert år til jul, får nissen grød og vi synger julesange sammen for nissen.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet Natur, udeliv og science

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Natur, udeliv og science skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.

Vi vil se voksne, der sikrer læringsmiljøer, hvor de aktivt viser børnene hvad udelivet, så som skoven, havnen, legepladsen, kirkegården, parken indeholder af både dyr, planter og muligheder for at følge årstidernes forskelligheder.

Voksne der er nysgerrige sammen med børnene og positionerer sig efter, hvad børnene er i gang med at lære.

Vi mærker de våde blade i skovbunden, dufter til ramsløgene imens fuglene synger, ser på bladene som langsomt daler ned efter de er blevet kastet højt op i luften. Børnene får en tilknytning til naturen, når de lærer de forskellige elementer naturen tilbyder at kende.

2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Vi vil se voksne, der er bevidste om brug af matematiske ord og begreber i hverdagens rutiner og aktiviteter, som inspirerer børnene til at være medundersøgende.

Voksne der relaterer matematiske materialer og aktiviteter til de aktuelle interessante emner, der optager børnegruppen.

Et barn kunne huske, at der havde været jordbær i sansehaven. Midt om vinteren spurgte barnet, om de skulle se om der var flere? Pædagogen, gik med om og kiggede efter jordbær i haven og de talte om vinter og "røg" ud af munden og fra vanterne - og så var der ingen jordbær.

Vi giver børnene anvisninger og forklaringer. Vi følger barnets initiativ og undersøger tingene sammen med dem.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet Krop, sanser og bevægelse

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Krop, sanser og bevægelse skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.

Vi vil se voksne, der indbyder børn til at bruge kroppen ved selv at være aktive og eksperimenterende både ude og inde, i skoven og i vores lokalmiljø.

Voksne der sikrer læringsmiljøer, hvor børn kan eksperimenterer med kroppen via eksempelvis, motorikbaner ude og inde, dans og introducerer børnene for forskellige rytmer.

Intet bjerg eller træ er for højt, hvis man kan få lov til at bruge sin krop.

Jeg aser og maser og lærer mig selv og min krop at kende.

Jeg får mulighed for at mærke hvad mine muskler kan og koordiner mine kræfter.

Det giver mig mod og troen på mig selv. Det giver mig en indre styrke.

2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

De voksne sikrer læringsmiljøer, hvor børn kan eksperimentere med både fin og grovmotoriske aktiviteter og aktiviteter hvor alle sanser er i brug. Det kan være via sanseposer, klip og forskellige sanse-lege, massage, fodbade, tæerne i vandkanten, hvor kroppens forskellige dele er i fokus.

Voksne der aktivt er deltagende og positionerer sig i forhold til, hvad barnet eller børnegruppen er i gang med at lære, både ude og inde.

Hvordan påvirker maden vores sanser?

Vi mærker, smager, dufter og lytter til maden med stor flid.

Vi stimulerer flere af vores sanser på samme tid.

Den kan mærkes blød, hård, flydende, knasende eller sprød, eller føles som klistret havregrød.

Den kan smage sødt, saltet, stærk eller sur. Og så kan den kilde i næsen som den rene natur.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet Kommunikation og sprog

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Kommunikation og sprog skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.

De voksne sikrer læringsmiljøer, hvor børnene kan eksperimentere med sproget i hverdagens rutiner og aktiviteter alt efter alder og hvor de befinder sig på læringsmålstrappen.

De voksne bruger et nuanceret sprog og taler rundt om begreber og ord. "Hvad er det hundene ved en hund"? De voksne er opmærksomme på at linke børnene sprogligt.

Den voksne spørger: "Hvad er det du har i hånden"? Hvortil barnet svarer "Det er brød"- pause – "Ja, det er brød – hvad skal vi bruge brødet til?" "Det er til ænderne". "Ja vi har brød med hjemmefra til ænderne i søen". "Tror du også ænder spiser det grønne græs?" "Nej, ænderne spiser brød"

2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

De voksne sikrer et læringsmiljø, hvor de 7 strategier er implementeret hos alle voksne:

- Imiter barnet systematisk
- Udvid barnets sprog (gestik, ord eller sætning) ret ikke, men gør barnets sætning korrekt.
- Tilføj et nyt element til barnets sprog – (gestik, ord eller sætning) beskrivelse, funktion, mærkeligt.....
- Hold fokus på barnets interesse; Jo du kan godt snakke om superhelte og ting, der ikke er rigtige.
- Hold laaaaaannnnnnnggggggeeeee pauser. Tæl til 18 eller 30 og hold øjenkontakt til barnet.
- Sørg for at der er dialoger baseret på 5 turnovers eller mere. Det er både ved lyde og pludren ved det lille barn og med sætninger hos barnet, der skal til at gå i skole.
- Kommenter hvad barnet laver. Spørg mindre, vær nysgerrig, udforskende og motiverende. (nej, æblet er ikke blå, men hvorfor egentlig ikke?)

De voksne positionerer sig efter, hvad barnet er i gang med at lære. Det kan være som medskaber eller initiativtager til en leg. (Udveksling og opmærksomhed, Funktionsleg, konstruktionsleg, Stereotype rollelege og Fantastiske rollelege)

De voksne sikrer, at der er billeder af, hvilke muligheder der er for at eksperimentere med legen i de forskellige læringsmiljøer, hvor de samtidig skal indbyde til fordybelse.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet Social udvikling

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Social udvikling skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.

De voksne sikrer læringsmiljøer, hvor der er fokus på en god atmosfære. De voksne møder børnene gennem en kropslig spejling af deres udtryk, hvor de benævner barnets følelser og initiativer. Barnet skal have mulighed for at eksperimentere med at lære egne og andres behov at kende.

De voksne positionerer sig i forhold til, hvad børnene i gruppen er i gang med at lære, alt efter deres alder og behov og ud fra bevidstheden om, hvor på læringsmålstrappen barnet og børnegruppen befinder sig.

2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

De voksne sikrer læringsmiljøer, der giver børnene mulighed for at være deltagende med opmærksomhed på "den anden", hvor de voksne hjælper barnet med at flytte opmærksomheden fra den voksne til de andre børn, med fokus på kompleks turtagning, fællesskab, venskab og dannelse.

Bilen er lige ved at styrte i "vandet", men Villum springer straks til, og løfter broen lidt op, og lidt til siden, så bilen kan fortsætte ufortrødent videre til vejs ende. "Jaaaa, vi klarede det", nærmest råber Amalie i henrykkelse, og hopper på stedet. "Det var sejt kørt Amalie", siger Alfred, "Må jeg køre nu?" "Ja, det må du godt", siger Amalie, "så kan jeg holde imens du kører".

Pædagogiske mål for læreplanstemaet Alsidig personlig udvikling

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.

De voksne sikrer læringsmiljøer, hvor børnene kan eksperimentere med at være selvhjulpne, alt efter alder og formåen. Der støttes og guides positivt med fokus på barnets intention og handling.

Den voksne sikrer læringsmiljøer, hvor barnet kan eksperimentere med, hvem man er og hvad man kan gennem legen og aktiviteter der understøtter barnets potentiale ud fra nærmeste udviklingszone.

Vi snakker om, hvordan man ser ud, når man er sur og når man er glad, ked af det eller vred. Her fik vi hjælp af Bo, som er et magnetansigt. Vi bruger samtalen om udtryk og følelser i legen og når der er konflikter.

2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

De voksne fordeler børnene mellem sig og arbejder i mindre grupper. Vi vil se, voksne der linker børnene, så de får øje for hinanden og derigennem bliver bevidste om deres egen del i fællesskabet. De voksne sikrer, at der er fokus på dialogen og 5 turnovers, fælles opmærksomhed og på at give børnene erfaringer med at indgå i forskellige fællesskaber.

6. Det fysiske og æstetiske børnemiljø

Det fysiske miljø bør invitere til leg, udforskning af omgivelserne og såvel fysisk aktivitet som fordybelse både inde og ude. Den fysiske indretning bør være fleksibel i forhold til at kunne bruges til varierende pædagogiske formål, men bør samtidig muliggøre en kontinuitet i længerevarende lege og andre aktiviteter.

Beskrivelse af, hvordan de fysiske rammer, inde som ude, understøtter målene for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring, som er fastsat inden for hvert af de seks læreplanstemaer (se målene [her](#)). Her beskrives både de generelle betragtninger vedrørende de pædagogiske læringsmiljøer for hele dagtilbuddet og de forskellige afdelingers særlige rammer, muligheder og evt. udfordringer.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvordan skaber vi rammer og indretning, der understøtter mulighederne for forskellige voksen- og børneinitierede aktiviteter, leg, fordybelse, fysisk udfoldelse mv.?
- Appellerer vores fysiske rammer i alle afdelinger til børnenes nysgerrighed og lyst til at udforske såvel inde som ude?
- Har vi regler, en organisering eller en kultur, der begrænser mulighederne for at bruge de fysiske rammer optimalt?
- ...

De 6 afdelinger i dagtilbuddet er forskellige af indretning og organisering, nogle er organiseret i grupper, hvor børn og voksne hører til et bestemt rum og en bestemt gruppe eller stue. Andre er organiseret efter funktioner, hvor børnene er sammen med forskellige voksne alt efter, hvilken aktivitet eller funktion, de hører til i en bestemt periode. Alle børn har bestemte primære pædagoger, der har ansvaret for det enkelte barns læring og udvikling. Det er også de primære pædagoger, der har ansvaret for forældresamarbejdet og samtaler i forbindelse med det enkelte barns udvikling og trivsel.

Alle afdelinger arbejder med fokus på de fysiske læringsmiljøer og hvad de skal give børnene af muligheder for læring. De fysiske læringsmiljøer kan derfor se meget forskellige ud alt efter, hvad det er børnegrupperne er optaget af. Det kan være, der i en periode er indrettet en købmandsbu-tik, da det er det, der arbejdes med, eller der kan være indrettet et rum til bondegård eller Lego, da det det børnene er optaget af. De fysiske læringsmiljøer vil afspejle emner indenfor de 6 lære-planstemaer over tid. Vi eksperimenterer og indretter kontinuerligt de fysiske rammer efter hvad børnegruppen viser os, at de har brug for eller er optaget af og efter de emner og aktiviteter, der arbejdes med. Alle afdelinger har indrettet afgrænsede legeområder, der giver børnene mulighed for fordybende lege.

Vi er optaget af, hvad børnene viser os, at de fysiske læringsmiljøer kan, så vi kontinuerligt kan videreudvikle vores pædagogiske praksis efter børnene, da det er dem, der er eksperter på børneli-vet. Samtidig har vi fokus på at læringsmiljøerne skal udfordre og give børnene alle former for sanseoplevelser. Vores legepladser på Trøjborg er på få km² og derfor bruges skoven i høj grad, når børnene gør sig erfaringer med naturen og hvad den kan give af læringsmuligheder. Bydelen

Trøjborg ser vi også som et fysisk læringsmiljø, hvor børnene gør sig erfaringer med kunst og kultur på byvandring. På vandring arbejdes der ud fra et tema, hvor børnene får oplevelser og erfaringer med mange forskellige nuancer og facetter. Det kan handle om MAD og hvad man kan med mad på Trøjborg. Det kan være en vandring, hvor FARVER er omdrejningspunkt for, hvad man kan med en farve.... Og det kan være meget andet. Men, det har altid en sammenhæng til, at børnene selv kommer til at give deres oplevelser, deres helt unikke udtryk på en eller anden måde efterfølgende.

Vi har et fælles kulturværksted som giver børnene en særlig og magisk sanseoplevelse. Her er fordybelse og sanseoplevelser omdrejningspunktet og vi har erfaret, at der falder en magisk ro over både børn og voksne, når de arbejder i værkstedet. Når vi arbejder med at mange er med i et større projekt og vi er mange, der samles og optræder for hinanden går vi på Steen Billes Torv eller vi låner Skovvangskolens Søjlesal. At være en del af den lokale skole allerede som lille, giver samtidig en god sammenhæng til den dannelsesrejse børnene er påbegyndt hos os. Jo flere erfaringer børnene får med at indgå i nye steder og fællesskaber, er med til at give dem en indre styrke og tro på, at de kan mestre noget mere, eller noget der er større end dem selv.

7. Børn i udsatte positioner

Dagtilbud af høj kvalitet med gode pædagogiske læringsmiljøer har stor betydning for alle børn, men særligt for børn i udsatte positioner. Børn kan være i udsatte positioner af vidt forskellige grunde, og det pædagogiske personale og andre fagprofessionelle har ansvar for med tidlig, rettidig indsats at identificere børn med behov for en særlig opmærksomhed. Samtidig skal der arbejdes med rummelige fællesskaber, hvor alle børn har en naturlig plads. Børn i udsatte positioner skal støttes, så de både udfordres tilpas og oplever mestring i det almene fællesskab og efter behov også i mindre gruppesammenhænge med et særligt fokus. Nogle gange skal legen støttes, guides og rammesættes, for at udsatte børn kan være med, og for at legen udvikler sig positivt for dem. Kvaliteten i interaktionen mellem barn og voksen er betydningsfuld for alle børn, men i særlig grad for børn i udsatte positioner.

Beskrivelse af, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter alle børns trivsel, læring, udvikling og dannelse, og hvordan der udvikles rummelige fællesskaber, som alle børn oplever at være en betydningsfuld del af.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvordan sikrer vi, at børn i udsatte positioner i vores dagtilbud har de pædagogiske, strukturelle og fysiske rammer, de har behov for?

- Hvordan arbejder vi konkret med børnefællesskaber i vores dagtilbud, så børn i udsatte positioner indgår som en betydningsfuld del?
- Hvordan tager den voksne ansvar for kvaliteten i interaktionen og relationen med det enkelte barn?
- ...

Vi møder alle børn, som den de er og med øje for de forudsætninger, de kommer med. Det er vores opgave at give alle børn betydning, lige meget hvem de er. Alle børn kan være i en udsat position på et eller andet tidspunkt i deres liv. Det behøver ikke at handle om, at et barn har fået en diagnose eller er født med et handicap. Det kan også være, at et barn i en periode har brug for en voksen tættere på, på grund af dødsfald i familien, skilsmisse eller et kæledyr er løbet bort. Er et barn udsat hos os, om det er for en periode eller generelt, har vi altid et tæt forældresamarbejde. Det er forældrene, der kender deres barn bedst og derfor også vigtigt, at vi løser opgaven sammen.

Hos os kommer hvert barn med noget særligt. Vi tilretter pædagogikken til det enkelte barns forudsætninger og udfordringer. I nogle tilfælde betyder det, at der skal være mulighed for, at et barn har brug for en voksen tættere på til at guide, oversætte og linke, så barnet får erfaringer med at indgå i leg med et andet barn. Det kan også betyde, at barnet er en del af en gruppe og et fællesskab på nogle tidspunkter af dagen, for at være alene med en voksen, i det lille fællesskab på et andet tidspunkt.

Vi arbejder med billeder som støtte til udvikling af sproget for alle børn. Enkelte børn kan have brug for endnu mere visuel støtte og struktur. I de tilfælde vil der være en pædagog, der arbejder tættere med barnet. Udgangspunktet for alle børn vil altid være, at støtte dem i at lære at indgå i leg med de andre børn. De kompetencer barnet skal udvikle til at være medskabede i en leg, er også de kompetencer, barnet skal bruge senere i livet, når barnet skal kommunikere og gå i dialog med andre mennesker.

Det pædagogiske personale arbejder ud fra elementer fra Marte Meo. (metode til at udvikle gode samspilsrelationer) Dagtilbuddet har to Marte Meo terapeuter, som udover at vejlede det pædagogiske personale også tilbyder forløb til forældre, når der kan være behov for yderligere støtte. Dagtilbuddet har også en uddannet Motorikvejleder, der på samme måde kan guide og vejlede både personale og forældre. Motorikvejlederen kan også lave forløb med enkelte børn.

Alle børn skal mødes af voksne der:

Viser barnet det gode ansigt.

Ser - venter og følger barnets positive initiativer.

Bruger en positiv stemmeføring.

Fortæller barnet, hvad det kan, skal eller må med et smil.

Benævner barnets følelser - det er vigtigt at barnet lærer at ingen følelser er forkerte.

Er tydelige og benævner egne initiativer.

Skaber forudsigelighed.

Har en god øjenkontakt til barnet.
Har en forventning til barnet om, at det kan og vil.

8. Forældresamarbejde

Et godt forældresamarbejde om børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse er af afgørende betydning. Forældrene skal derfor både inddrages aktivt i og have indflydelse på dagtilbuddets arbejde. Samarbejdet sker både i form af det formelle bestyrelsesarbejde/forældrerådsarbejde og samarbejdet i hverdagen på tværs af dagtilbud og hjem om det enkelte barn, og om skabelsen af inkluderende børnefællesskaber.

I det daglige forældresamarbejde indgår også vejledning af og sparring med forældrene om, hvordan de understøtter deres barns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det pædagogiske personale og forældrene afstemmer forventningerne til hinanden og samarbejdet, med afsæt i den enkelte families behov, og alle skal opleve, at de bliver set, hørt og har indflydelse.

Beskrivelse af, hvordan forældresamarbejdet faciliteres og rammesættes, både formelt og i hverdagen, så der samarbejdes om barnets og børnegruppens trivsel og læring på tværs af dagtilbud og hjem, baseret på den enkelte families behov. Beskrivelse af hvordan alle forældre inddrages og involveres aktivt som ressourcer for deres børns trivsel, læring og udvikling.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan samarbejder vi med forældrene om overgange?
- Hvilke muligheder for vejledning og sparring giver vi forældre i relation til børns trivsel, læring, udvikling og dannelse?
- Hvordan samarbejder vi med forældre om det enkelte barn og om skabelsen af inkluderende børnefællesskaber?
- ...

Hos os arbejder vi med dialog, som betyder, at vi møder forældrene med en nysgerrighed på, hvem de er, og hvordan de opfatter verden. Ved hjælp af åbenhed og gode dialoger hjælper vi hinanden til at give børnene de bedste betingelser på den dannelsesrejse, de er på. Dialog handler blandt andet om den daglige kontakt, der sikrer, at både forældre og personale er i stand til at hjælpe og forstå barnets reaktioner og behov. Dialogen er ligeledes med til at skabe trygge rammer for dybere samtaler, når situationen kalder på det. F.eks. afstemning af barnets søvn, kost, sprog, sociale dannelse, motorik osv.

Når vi skaber sammenhænge i barnets liv, sker det også i et samarbejde med forældrene. Når barnet går fra hjem til vuggestue, kan Sundhedsplejersken inddrages, hvis forældre eller Sundhedsplejersken aftaler, at det kan være en god ide. Inden barnet går fra vuggestue til børnehave og igen fra børnehave til skole samtaler forældre og personale om barnets udvikling og trivsel og forbereder forældrene til det næste, der skal ske for dem og deres barn. Samtidig kan der være områder af barnets udvikling forældrene skal øve med barnet inden overgangen og man kan aftale, at en overleveringssamtale med den nye institution vil være en god ide, så opstarten det nye sted bliver så optimal som muligt for barnet.

Forældre er altid velkomne til at få en samtale om deres barn. Er der brug for ekstra vejledning tilbyder vi Marte Meo forløb, Motorikforløb eller vejledende samtaler.

I samarbejde med bestyrelsen for Trøjborg dagtilbud har vi udfærdiget en pjece som handler om, hvilke forventninger vi kan have til hinanden som forældre og dagtilbud og hvad vi kan sammen. Læs pjecen i nedenstående link.

Hvad kan vi
sammen.pdf

9. Inddragelse af lokalsamfundet

Som led i arbejdet med den pædagogiske læreplan skal dagtilbuddet overveje, hvordan lokalsamfundet i form af fx skoler, biblioteker, museer, idrætsstilbud og -faciliteter, plejehjem, erhvervsliv mv. kan inddrages med henblik på at styrke dagtilbuddets pædagogiske læringsmiljø.

Dagtilbuddet skal endvidere overveje om et samarbejde med fx ældre medborgere, skolebørn fra mellemtrinet og udskoling eller andre frivillige i lokalsamfundet, der ønsker at bidrage med en særlig viden eller interesse inden for eksempelvis natur, sport, musik, sundhed eller håndværk, kan bidrage til at styrke arbejdet med pædagogiske læringsmiljøer.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i arbejdet med etablering af pædagogiske læringsmiljøer for børn.

Beskrivelse af, hvordan dagtilbuddet, herunder bestyrelsen og forældre, inddrager lokalsamfundet i arbejdet med at etablere pædagogiske læringsmiljøer for børn og herved giver børnene kendskab til det samfund, de lever i, og de muligheder, det giver.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvilke ressourcer og mulige kontakter er til stede i vores lokalsamfund, og har vi kontakt hertil?
- Hvordan kan disse bruges og inddrages i at skabe eller understøtte pædagogiske læringsmiljøer?
- Hvordan kan dagtilbuddet i samarbejde med bestyrelsen åbne sine fysiske faciliteter til lokalområdets behov for herved at understøtte børns trivsel, læring, udvikling eller dannelse?
- ...

Vi har et fælles Kulturværksted som forbinder os som dagtilbud. Her arbejder vi med skabende processer og forskellige projekter på tværs af afdelingerne. Vi arbejder med vandringer som udgangspunkt, så børnene lærer deres nærmiljø at kende. På vandringerne lærer børnene de forskellige mennesker og erhverv at kende. Vi samarbejder med Lokalcentret, hvor børnene synger julen ind i dagtilbuddets fælles kor, der hvert år er rundt på Trøjborg og synger julesange. Vi giver børnene muligheder for at eksperimentere med at indgå i forskellige fællesskaber. Det er med til at lære børnene situationsfornemmelse og styrke dem i at indgå i alle slags fællesskaber, samt udvikle social-dannelse.

10. Sammenhæng med børnehaveklassen

Sammenhæng i børnenes liv betyder, at skolen bygger videre på et tydeligt børneperspektiv, der tager over, hvor dagtilbuddet slipper. Det skoleforberedende arbejde i dagtilbud handler især om, at der i børnenes sidste år i dagtilbud etableres pædagogiske læringsmiljøer, der understøtter børnenes sociale kompetencer og færdigheder som vedholdenhed og fordybelse. Derved forberedes de på at møde nye sociale og faglige sammenhænge med tro på egne evner, nysgerrighed og gå-på-mod. Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud skal også introducere til og give børnene mulighed for at udvikle faglige færdigheder i form af leg med bogstaver, tal, mønstre, former m.v.

Beskrivelse af sammenhængen mellem skole og dagtilbud og af, hvordan der i børnenes sidste år i dagtilbud etableres et pædagogisk læringsmiljø, der understøtter børnenes dannelsesparathed og skaber sammenhæng til børnehaveklassen.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan arbejder vi med læreplanstemaerne, så vi understøtter børnenes lyst til at lære og til at indgå i nye og kommende fællesskaber?

- Hvordan tager vi ansvar for en god overgang, fx ved at understøtte deres mod på nye udfordringer, deres evne til fordybelse, vedholdenhed og til at tage initiativ til at indgå i nye relationer?
- Hvordan tilrettelægger vi et gensidigt forpligtende samarbejde mellem dagtilbud og SFO/skole og forældre for meningsfulde overgange fra dagtilbud til skole og fritidstilbud?
- ...

Vi arbejder fra børnene starter hos os med et 0-18 års perspektiv. Det betyder, at vi har for øje, at barnet er på vej i en udviklings- og dannelsesproces, hvor vores pædagogiske opgave er at forbedre børnene på det næste, de skal møde på deres dannelsesrejse. Allerede som vuggestuebarn tages man med på besøg på den lokale skole, prøver deres legeplads eller går en tur på skolens bibliotek. Senere som børnehavebarn bliver man en del af et kunstprojekt, hvor ens kunstværk er udstillet sammen med skolens elever, et samarbejde mellem skole og dagtilbud. Når børnene kommer til det sidste år i børnehaven bliver de en del af en Storbørnsgruppe. Hele tiden igennem barnets rejse doseres der med krav og forventninger efter, hvilke forudsætninger barnet har. I det sidste år er der fokus på, sammen med forældrene at gøre barnet klar til en verden, hvor der er færre voksne og større krav til selvhjulpenhed og social dannelse. I Storbørnsgrupperne er der også aktiviteter på tværs af lokalområdet dagtilbud og besøg både på skolen og i SFO. Om det handler om matematiske begreber eller social dannelse, har vi fokus på at skabe læringsmiljøer, der giver børnene erfaringer og oplevelsen af, at de kan mestre deres liv og følelser. En forudsætning for at de bliver gode til at indgå i nye fællesskaber gennem hele livet.

Er man ikke blevet helt klar til det næste, har vi overgangssamtaler med skolen, så skolen fra start ved, hvad der er arbejdet med sammen med forældrene og hvor på udviklingstrappen vi er kommet til. I tilfælde hvor overgangen kan virke meget overvældende, kan vi lade en voksen følge med barnet de første 14 dage, så overgangen bliver tryk og god fra start.

11. Ledelse

Ledelsen har ansvaret for, at personalet besidder viden og konkrete kompetencer til at kvalificere det pædagogiske læringsmiljø og til at inddrage forældrene. Ledelsen understøtter og kvalificerer faglige, pædagogiske refleksioner hos personalet via facilitering, sparring og løbende metodeudvikling med fokus på udvikling af de pædagogiske læringsmiljøer og på at skabe stærkere læringsfællesskaber. Den samlede ledelse understøtter dagtilbuddets åbenhed over for lokalsamfundet. Den pædagogiske leder organiserer arbejdet, så det understøtter personalets arbejde med den pædagogiske læreplan.

Beskrivelse af, hvad ledelsens opgave er, for at der leves op til de ministerielt fastsatte mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring inden for hvert af de seks

læreplanstemaer. Beskrivelsen skal både rumme dagtilbuddets ledelse samt de individuelle forskelle, der måtte være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvordan sikrer og understøtter ledelsen, at den pædagogiske praksis ledes gennem den styrkede pædagogiske læreplan?
- Hvordan sikrer ledelsen en løbende udvikling af personalets viden og kompetencer?
- Hvordan understøtter organiseringen af dagligdagen, at der er mulighed for faglig refleksion over egen og fælles praksis?
- ...

For at sikre en understøttelse af den ledelsesmæssige opgave i dagtilbuddet, har vi lederteammøder hver 14. dag, hvor der er fokus på ledelse af processer, praksisnær ledelse, refleksion og sparring, støttende ledelse, evaluering, videndeling og plads til emner den enkelte pædagogiske leder er optaget af. Derudover har den enkelte pædagogiske leder sparring med dagtilbudslederen ca. hver 6. uge. Samtidig bruger lederteamet hinanden til spejling og feedback, når der er eksperimenteres eller nye metoder indlæres. Det kan være ved personalemøder eller dialog og refleksionsmøder i den enkelte afdeling. Der er konstant et fokus på, hvilke kompetencer personalet har brug for i deres opgaveløsning. Vi har gennem de seneste 6 år arbejdet med kompetenceudvikling af vores medarbejdere i samarbejde med 4 andre dagtilbud. Samtidig arbejder vi ud fra 5 elementer fra Trivselsteori, der understøtter ledelsens fokus på, hvilke kompetencer, der skal være til stede for at kerneopgaven kan udføres optimalt.

12. Pædagogisk personale

Det pædagogiske personale skal sammen skabe et pædagogisk læringsmiljø, hvor der er plads, tid og ro til at være barn. Det er hensigten, at legen og den legende tilgang til læring, barnets interesser, undren og nysgerrighed, samt det pædagogiske personales viden om at fremme læring og udvikling, er udgangspunktet for de læreprocesser, som barnet indgår i. For at kunne lykkes med dette er det centralt, at det pædagogiske personale i det interne arbejde både kan tage ledelse og give følgeskab.

Beskrivelse af, hvad det pædagogiske personales opgave er, for at der leves op til de ministerielt fastsatte mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring inden for hvert af de seks læreplanstemaer. Beskrivelsen skal både rumme dagtilbuddet generelt samt de individuelle forskelle, der måtte være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan organiserer det pædagogiske personale arbejdet, så vores fokus er på børnenes individuelle behov for støtte, guidning og udfordring i deres leg og aktiviteter?
- Hvordan støtter det pædagogiske personale hinanden i at være gode rollemodeller, der bekræfter og inspirerer børnenes kreativitet, nysgerrighed og eksperimenterende leg?
- Hvad kræver det af den enkelte, når der skal være en intenderet pædagogisk tilgang til børnene over hele arbejdsdagen i såvel børne- som vokseninitierede aktiviteter?
- ...

De 6 afdelinger er forskellige både i størrelse og fysiske rammer. Der er 4 integrerede afdelinger og 2 vuggestuer. Kendetegnende for dem alle er, at de ligger på Trøjborg. Den pædagogiske opgave er forskellig efter hvilken aldersgruppe, man arbejder med. Ens for alle er, at vi arbejder ud fra et fælles grundlag for, hvad vi forventer af vores pædagogiske personale. (se pjecen Forventninger til personalet nederst i afsnittet)

Den pædagogiske opgave hos de 0-2-årige børn.

Når det lille barn starter hos os, er den pædagogiske opgave at lære barnet og familien at kende. Opgaven omkring de små handler først og fremmest om at skabe en god atmosfære, hvor det er trygt og rart at blive afleveret, med omsorgsfulde voksne, der er gode til at skabe de gode relationer. Det er den første forudsætning for, at barnet kan indgå i et lærende fællesskab med en nysgerrighed på de andre.

Det største fokus ligger i denne alder på barnets sproglige udvikling. Sproget er barnets indgang til verden, relationer og leg i fællesskaber. Opgaven ligger her i at skabe læringsmiljøer, hvor barnet kan eksperimentere og få erfaringer, det kan bygge videre på. Der arbejdes med alle læreplanstemaer ud fra det niveau børnegruppen er på. Der arbejdes med struktur, genkendelighed og rutiner i hverdagens praksis og der er en vekselvirkning af, at den voksne går forrest og viser vejen, går ved siden af og guider, til læringsmiljøer hvor børnene selv kan eksperimentere og samle erfaringer. (afgrænsede legeområder) Det pædagogiske personale skal tilrettelægge dagen ud fra deres kendskab til, hvad børnegruppen er optaget af, årstiderne, traditioner, skabende processer og kendskab til forskellige materialer, sanglege og drama, udvikling af forestillingsevnen, motorisk udfoldelse, naturens mystik og udfoldelsesmuligheder, behov – egne og andres, historiefortælling og det at lytte til andre, emnekufferter og meget andet. Det er det pædagogiske personale, der skal skabe rammerne og de skal være nysgerrige på, hvad det er børnene fortæller og viser, de har brug for.

Den pædagogiske opgave hos de 3-6årige børn.

Opgaven omkring denne børnegruppe handler om at fortsætte med at skabe trygge, spændende og udfordrende læringsmiljøer, der giver mulighed for, at børnene både kan udvikle sig indenfor leg, social dannelse, tænkning og narrative praksisformer. Fra at have været i gang med at lære forskellige rollelege kan barnet nu begynde at mestre sprog og tænkning, så det kan udtænke og lege fantastiske rollelege, hvis fantasi og magi kan indgå. Den pædagogiske opgave ligger her i at

udfordre børnene, stille spørgsmål, være nysgerrige, gå med på opdagelse og ikke give børnene svarene. Men i stedet finder svarene sammen med børnene. Det er i mindre grad det første læringsrum, hvor den voksne går forrest og viser vejen, der er i anvendelse. I denne aldersgruppe udvikler børnene mere og mere selvhjulpnehed og krav og forventninger doseres efter de forudsætninger barnet allerede har tilegnet sig. Den pædagogiske opgave er i denne aldersgruppe at skabe læringsmiljøer, der giver børnene mulighed for at eksperimentere og gøre sig erfaringer med hele paletten indenfor læreplanstemaerne. Der arbejdes med en vekselvirkning af projekter og aktiviteter og tid til at børnene kan fordybe sig i leg.

Ens for det pædagogiske personale er, at de skal spejle og sparre med hinanden omkring den pædagogiske praksis, så pædagogikken hele tiden tilrettes efter det børnene, har behov for. Det stiller høje faglige krav til det pædagogiske personale og derfor er der også skabt rum til dialog, refleksion og evaluering, så alle er en del af at videreudvikle den pædagogiske praksis.

Forventninger til
personalet.pdf

13. Dokumentation og refleksionspraksis

Ledelsen har ansvar for, at det pædagogiske personale løbende forholder sig reflektivt til, hvordan de pædagogiske læringsmiljøer understøtter børnegruppens trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det kan fx ske ved, at praksis fastholdes gennem pædagogisk dokumentation, der danner grundlag for analyse, og systematisk refleksion og justering af praksis.

Professionel dømmekraft og en systematisk faglig og kritisk refleksion over egen og fælles praksis er et vigtigt grundlag for lokalt at udvikle dagtilbud af høj kvalitet. Refleksionen forudsætter, at man er nysgerrig og undersøgende på hinandens praksis, søger sparring og tilbyder hjælp. Samtidig skal man turde udfordre hinandens vaner og rutiner og gøre det naturligt at dele viden og ideer til nye løsninger på tværs. Med afsæt i refleksionen og en stærk feedbackkultur skabes der i dagtilbuddet, afdelingen og i den enkelte gruppe stærkere læringsfællesskaber. Derved opbygges og udvikles både den professionelle kapacitet og dømmekraft.

Dokumentationen kan både være kvantitative og kvalitative data. Dokumentation til udvikling af de pædagogiske læringsmiljøer kan være personalets beskrivelser, iagttagelser eller videooptagelser af den pædagogiske praksis. Dokumentation af børnenes udbytte kan eksempelvis være børnenes egne produktioner, meninger, udtryk for trivsel, hvad de er optagede af og forældrenes informationer, holdninger og tilfredshed. Dokumentation er også det pædagogiske personales erfaringer, viden fra observation af børnenes leg og fortællinger fra praksis. Sidst men ikke mindst er data også viden baseret på

forskning, resultater af evidensbaserede undersøgelser, socioøkonomi, vurderingsredskaber til fx sprog og robusthed mv. Der skal være balance mellem de ressourcer, der bruges på at dokumentere på den ene side og det udbytte, som det pædagogiske personale får, på den anden side.

Den pædagogiske dokumentation og refleksionspraksis vil tage afsæt i de bærende principper for Stærkere Læringsfællesskaber.

Beskrivelse af, hvordan der skabes en feedbackkultur, hvor der løbende dokumenteres og reflekteres over sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes trivsel, læring udvikling og dannelse, så der sker en videreudvikling og kvalificering af egen og fælles praksis.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan skaber vi en feedbackkultur, så refleksion over egen og fælles praksis bliver en naturlig del af hverdagen?
- Hvilke data er meningsfulde for os at indsamle og tage udgangspunkt i, når vi skal reflektere over vores daglige pædagogiske arbejde og børnenes udbytte heraf?
- Hvordan involverer vi børnene i den løbende refleksion og dokumentation?
- ...

Vi har en praksis i alle afdelinger, hvor der er etableret rum til dialog, refleksion og evaluering. Personalet arbejder med øvebaner, hvor de deler deres pædagogiske praksis med hinanden via praksisfortællinger, video, iagttagelser, sprogvurderinger, SUS materialet og børneinterview. Der er gennem de sidste 10 år skabt en kultur, hvor alle reflekterer over egen og andres pædagogiske praksis i hverdagen og sammen går på opdagelse i, hvad det er børnene fortæller eller viser os. Der er fokus på, hvad de læringsmiljøer vi skaber, giver børnene af muligheder og på hvornår vi skal ændre dem. Vi arbejder ud fra de fire læringsrum (Basil Bernstein) og bevidstheden om hvad pædagogens positionering har af betydning for barnets læring, udvikling, dannelse og trivsel alt efter, hvilket læringsrum man arbejder ud fra.

14. Evaluering

Udover at etablere en evalueringskultur i dagtilbuddet er dagtilbudslederen også ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål for de seks læreplanstemaer og skal beskrive sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Evalueringen skal offentliggøres.

Evalueringen baseres på den indsamlede dokumentation, herunder den løbende pædagogiske dokumentation og de systematiske refleksioner, der foregår i det enkelte læringsfælleskab blandt ledere og pædagogisk personale.

Beskrivelse af, hvordan vi vil evaluere sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes trivsel, læring udvikling og dannelse, med henblik på udvikling og kvalificering af dagtilbuddets praksis.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvilke oplysninger og dokumentation har vi brug for, for at kunne vurdere sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes udbytte?
- Hvordan organiserer vi indsamling af netop den relevante dokumentation, der kan øge de voksnes viden om, hvad der virker for børnene?
- Hvordan kan vi skabe en stærk evalueringskultur med videndeling på tværs af afdelingerne, der medfører bedre læringsmiljøer for børnene?
- ...

Vi arbejder ud fra læringsmålstrapper udarbejdet i samarbejde med Sprogforsker Pia Thomsen. Vi følger børnenes læring og udvikling via daglige iagttagelser, teammøder, samarbejdet med forældrene, SUS materialet, Læringsmålstrapper og sprogvurderinger. Vi har fælles evalueringer ved projekter i Kulturværkstedet, når der arbejdes på tværs af afdelingerne. Ligesom vi også har opstartsmøde med de pædagoger, der indgår i fælles projekter, så alle ved, hvilken opgave de har. Vi har en fælles spørgeguide ved evalueringer, der sikrer alle inddrager børneperspektivet. I de enkelte afdelinger arbejder alle medarbejdere ud fra individuelle og fælles øvebaner fra den pædagogiske praksis, så vi hele tiden har fokus på, hvordan vi skaber gode og udviklende læringsmiljøer for alle børn.

I de kommende år har vi i dagtilbuddet fokus på Stærkere læringsfællesskaber, hvor vi afholder workshops med videndeling 2 gange årligt ud fra temaer fra læreplanen, så vi bliver endnu klogere på børnenes univers og det gode børneliv.

